

Τούρκους και λοιπούς μουσουλμάνους της Δ. Θράκης αφορά στην υπόμνηση του απεχθούς τρόπου με τον οποίον το τουρκικό κράτος αντιμετωπίζει τις εθνικές μειονότητες στο εσωτερικό του. Ωστόσο, ένα τέτοιο επιχείρημα ανατρέπει οιοδήποτε ορθολογικό υπόβαθρο για τη χάραξη στοιχειωδώς πειστικής και αποτελεσματικής πολιτικής. Μέτρο για την αποτίμηση των συνθηκών ζωής, των πολιτικών δικαιωμάτων και των ελευθεριών που αξιώνει ή που απολαμβάνει η τουρκική μειονότητα στη Δ. Θράκη δεν είναι οι συγκρίσεις με τη γενοκτονία των Κούρδων ή οι αναφορές στο βίαιο εποικισμό της κατεχόμενης Κύπρου. Οι Τούρκοι της Ροδόπης και της Ξάνθης είναι Έλληνες πολίτες. Είναι πολίτες της Ενωμένης Ευρώπης. Και αυτό το γεγονός συνιστά το ελάχιστο ορθολογικά διαχειρίσιμο δεδομένο που μπορούμε να επικαλεστούμε.

Η περιοδεία του κ. Ακτουνά στη Δ. Θράκη, τον περασμένο Μάιο, αποτέλεσε τυπικό δείγμα της ελαφρότητας με την οποία αντιμετωπίζεται το πρόβλημα της μειονότητας. Με ελάχιστες εξαιρέσεις σωφροσύνης, οι πολιτικοί, ο τύπος και η τηλεόραση έκαναν ό,τι μπορούσαν για να μεγεθύνουν υπέρμετρα εκδηλώσεις που αλλιώς θα έμεναν στο περιθώριο. Να τα πρωτοσέλιδα, να το κουρμπάνι στο γυαλί. Δηλώσεις επί δηλώσεων, ασχήμιες αγανακτισμένων πολιτών στο τουρκικό Προξενείο της Θεσσαλονίκης, η Ελλάδα στο πόδι. Για δυο σφαγμένα αρνιά στις τελετές υποδοχής του κ. Ακτουνά και κάποιες δηλώσεις του, που δεν κατάφεραν να δημιουργήσουν παρά κλίμα περιοδεύοντος θιάσου. Αν υπάρχει κάτι που συσπειρώνει σήμερα τους ανθρώπους των μειονοτήτων, αυτό είναι οι μισαλλόδοξες και ξέφρενες εκδηλώσεις της εθνικό-

φρονος ελληνοπρέπειας. Αυτό είναι που αναγκάζει τα μέλη της τουρκικής μειονότητας να υπερασπιστούν, στο όνομα του κ. Ακτουνά, την πολιτισμική τους ταυτότητα, την υπόληψη και την αξιοπρέπιά τους. Ανεξάρτητα από τις δεδομένες προθέσεις του Τούρκου υπουργού, σε ό,τι από τις δηλώσεις του για τις μειονότητες θεωρήθηκε εμπρηστικό και προκλητικό θα έπρεπε, λόγους και έργους, να επαυξάνουμε. Ναι, θα πρέπει να αναγνωρίζεται ως φυσικό το δικαίωμα κάθε Έλληνα πολίτη να θεωρεί τον εαυτό του Τούρκο, Πομάκο, Μακεδόνα, Βαυαρό, Εγγλέζο, Γάλλο, Αλβανό, ορθόδοξο, καθολικό, μουσουλμάνο, βουδιστή, άθρησκο. Καμία ρήτρα, οιασδήποτε Διεθνούς Συνθήκης των αρχών, των μέσων ή του τέλους του αιώνα μας δεν μπορεί να στερεί από τα κοινωνικά υποκείμενα το δικαίωμα του αυτοπροσδιορισμού, το δικαίωμά τους στους πολιτισμούς που κληρονόμησαν, που συμμερίζονται και που παράγουν.

Στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας προσπαθούμε να πείσουμε τους εταίρους μας πως τα λόγια του κ. Ακτουνά στερούνται βάσης. Όταν ο πρώτος μουσουλμάνος που ορκίζεται έφεδρος δόκιμος αξιωματικός στον ελληνικό στρατό γίνεται, ως αξιοπερίεργο, πρωτοσέλιδο. Όταν η ελληνική πολιτεία απαγορεύει τη χρήση του επιθέτου «τουρκικός» σε τίτλους σωματείων και ενώσεων. Όταν το δόγμα «το όνομά μας είναι η ψυχή μας» γίνεται άξονας της εξωτερικής μας πολιτικής και το όνομα του «άλλου» γίνεται το σημάδι του Αντίχριστου επί της γης.

Κάποιοι ιθύνοντες επιμένουν να γυρνούν τη ράχη στα ανθρώπινα δικαιώματα, στις αρχές της ελευθερίας, στις αξίες της δημοκρατίας. Το μόνο που λένε ότι τους νοιάζει είναι το κυνήγι της αποτελεσματικότητας. Προς αυτούς λοιπόν, δεν μένει παρά να επικαλεστεί κανείς τη ρήση του Ταλεϊράνδου: *Αυτό είναι κάτι περισσότερο από έγκλημα, αυτό είναι λάθος.*

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΑΣ ΚΑΙ Ο ΠΑΝΑΓΙΟΣ ΤΑΦΟΣ

του Βασίλη Πεσμαζόγλου

Η ΜΑΥΡΗ τρύπα έχει πλέον μπει ποικιλοτρόπως στο καθημερινό μας λεξιλόγιο. Υπάρχει όμως, καθ' όσον ξέρω, και μια άλλη προσφορά της σύγχρονης φυσικής που ταράζει τα τόσο συχνά λιμνάζοντα νερά της ανθρώπινης σκέψης, αναστατώνοντας τον κοινό νου: σε αντίθεση με τη μαύρη τρύπα, που αναφέρεται στο σύμπαν, στο μακρινό και μεγάλο, η αρχή της απροσδιοριστίας πηγάζει από το μικρόκοσμο της κβαντομηχανικής: δεν μπορούμε, μας λέει, να καθορίσουμε ταυτοχρόνως και επακριβώς την ταχύτητα και τη θέση ενός στοιχειώδους σωματιδίου: τουλάχιστον ένα από τα δύο αυτά στοιχεία που συνθέτουν την πραγματικότητα αναγκαστικά μας διαφεύγει. Δύσκολο να χωνέψουμε αυτήν την ανατροπή του νευτώνειου κόσμου και να συμφιλιωθούμε με μια τέτοια έμφυτη αβεβαιότητα: άλλωστε, ένας μεγάλος σύγχρονος φυσικός έχει δηλώσει ότι όποιος μελέτησε τη σύγχρονη κβαντική φυσική και δεν αισθάνεται κάπως άβολα, απλώς δεν την κατάλαβε...

Αυτές οι σκέψεις στριφογύριζαν στο μυαλό μου προ διμήνου, μέρες του Πάσχα (του δικού μας, του ορθόδοξου), καθώς όντας στα Ιεροσόλυμα προσπαθούσα να προσδιορίσω το ιστορικά εξακριβωμένο ξεχωρίζοντάς το από τη μυθολογία. Για ένα ήμουν και παραμένω βέβαιος: ότι η πόλη αυτή, κτισμένη στα 800 μέτρα και μακριά από νερό, με ένα περίπου εκατομμύριο κατοίκους, Ισραηλινούς και Παλαιστινίους κυρίως, με τα καλοδιατηρημένα τείχη της που έκτισε ο Σουλεϊμάν ο Μεγαλοπρεπής

και που ορίζουν σήμερα την παλιά, αραβική κυρίως πόλη, υπήρξε και παραμένει ιερός χώρος των τριών μεγάλων μονοθεϊστικών θρησκειών: τόπος συνάντησής τους και επώασης των φανατισμών τους. Από τα παράθυρα του τουριστικού λεωφορείου, όπου για μια μέρα με έφερε η μοίρα συνοδοιπόρο ομάδας προσκυνητών, παρατηρούσα το τοπίο των Αγίων Τόπων. Ονόματα και τοποθεσίες που από μικρός άκουγα, που από μικροί όλοι μας λίγο πολύ ακούμε, συγκεκριμενοποιούνται: Ιερουσαλήμ, Βηθλεέμ, Ναζαρέτ, Θαβώρ, Κανά, Καπερναούμ, Τιβεριάδα, Ιορδάνης παρέλαυαν μπροστά στα μάτια τα δικά μου και των συνταξιδιωτών μου. Εγώ μιν έβλεπα, αναζητούσα, περιεργαζόμουν προσπαθώντας να καταλάβω, έστω και φευγαλέα, το παρόν, το αραβο-ισραηλινό κουβάρι που ξετυλίγονταν μπροστά μου και συγχρόνως, σκεφτόμουν ότι αν όχι εδώ, πάντως κάπου εδώ, στον ευρύτερο αυτό χώρο, μάλλον πρέπει να έζησε και έδρασε πριν από δυο χιλιάδες χρόνια αυτό το πρόσωπο, ο Ιησούς: η εξοικείωσή μου με την περιοχή ακούσε, για να μην πω ότι μου περίσσευε. Οι συνταξιδιώτες μου όμως εκείνης της μοναδικής ημερήσιας εκδρομής, όπως και οι τόσοι άλλοι συμπατριώτες μας προσκυνητές που είχαν συρρεύσει στους Αγίους Τόπους ίνα εορτάσωσι το Πάσχα, μου φαινότουσαν τόσο μα τόσο ξένοι! Γι' αυτούς το ταξίδι ήταν μια διαδοχή προσκυνημάτων στα συγκεκριμένα μέρη –για να μην πω σημεία– όπου έζησε, ακούμπησε, μεταμορφώθηκε, υπέφερε, σταυρώθηκε, αποκατηλώθηκε, αναστήθηκε ο Χριστός. Αντιπαρερχόμενοι τα ισραηλινά μπλόκα αλλά και τη νεοσύστατη (και εκ πρώτης όψεως παιδαριώδη) παλαιστινιακή αστυνομία, τα ημιαυθαίρετα κμπούτες δίπλα στους Παλαιστίνιους βο-

σκούς, αδιαφορώντας για τα όλο και πιο λιγοστά νερά του Ιορδάνη που ρέει προς τη Νεκρά Θάλασσα ορίζοντας τα (μετά το 1967) σύνορα του Ισραήλ με την Ιορδανία, αψηφώντας τα υψίπεδα του Γκολάν πίσω από την Τιβεριάδα και την ενδιαφέρουσα (και για μας τόσο οικεία) τουριστική ασχίμα της ομώνυμης πόλης, οι συνταξιδιώτες μου ζούσαν ένα ακατανόητο για μένα ταξίδι. Το πούλμαν σταματούσε και αυτοί ξεχώνονταν, σπρώχνοντας και σπρωχνόμενοι, για να μπουν σε μιαν ακόμη ελληνορθόδοξη εκκλησία, να σταυροκοπηθούν, να ανάψουν και πάλι κεριά, να γεμίσουν κάποιο μπουκαλάκι ή πλαστικό με νερό-αγίασμα, να αγοράσουν και από εκείνο το σημείο κάποιο σταυρουδάκι, μια ξύλινη καμήλα, μια φιλντισένια φάνη ή, στην Κανά, ένα μπουκάλι κρασί που έχουντάς το δοκιμάσει σας διαβεβαιώ ότι είναι πρώτης και όχι δεύτερης εσοδείας. Ερωτηθέντες δε από τον ιερέα του Πατριαρχείου που τους συνόδευε, τι θέματα θα θέλανε να τους αναπτύξει, καθώς το λεωφορείο συνέχιζε τη διαδρομή, απάντησαν όλοι εν χορώ: «Θρησκευτικά!! Θρησκευτικά!». Αλλ' ας επανέλθουμε στα Ιεροσόλυμα. Ως προς τον Πανάγιό Τάφο, είναι πολύ αμφίβολο ότι εκεί πράγματι έθαψαν τον Χριστό, ή ότι η μόνιμως μυρωμένη πέτρα στην είσοδο του ναού είναι το σημείο της αποκαθήλωσης, ή ότι τα δέκα σκαλοπάτια παραδίπλα, που οδηγούν στον πρώτο όροφο του εκκλησιαστικού συγκροτήματος αντιστοιχούν στον περίφημο Γολγοθά. Το ενδιαφέρον, κατ' εμέ, είναι η πραγματικότητα που έχει κτιστεί γύρω και πάνω από όλες αυτές τις αυθαίρετες συμβάσεις: δεκάδες προσκυνητών καθημερινά σκοτώνονται να μπουν στο μικρό δωμάτιο με το (εντελώς συμβολικό) κενοτάφειο και, εκεί μέσα, δηλαδή στα άδυστα των αδύτων, μια εντοιχισμένη επιγραφή στα ελληνικά, με χρονολογία 1811, όπου μνημονεύεται κάποιος Μυτιληναίος που, υποθέτω, συνέβαλε στην τελευταία αποκατάσταση του Παναγίου Τάφου. Το ελληνικό δαιμόνιο... Διότι παραδίπλα, παρακατιανά και απόμερα, εντός του εκκλησιαστικού συγκροτήματος αλλά πολύ μακριά από τον ίδιο τον Πανάγιό Τάφο, βρίσκουμε το άγαλμα –ιδίως λίγο πολύ επο-

χής– του Φερδινάνδου της Αυστρίας... Το ελληνικό δαιμόνιο... Μεγάλη Παρασκευή, στο ελληνορθόδοξο νεκροταφείο των Ιεροσολύμων, εύχομαι σε κάποιο Ρουμάνο που έψαλλε τα εννιάμερα ενός αποθανόντος μητροπολίτη Καλό Πάχα. Και συμπληρώνω: «Το γιορτάζετε και εσείς μεθαύριο, δεν είναι έτσι;» «Ναι», μου απαντάει, «αλλά όχι επειδή εσείς μας το υπαγορεύετε». Η παρουσία του ελληνορθόδοξου στοιχείου, στην Ιερουσαλήμ όσο και στον ευρύτερο χώρο με τα πάμπολλα μοναστήρια όπου κυματίζουν δίπλα δίπλα η σημαία του Πατριαρχείου Ιεροσολύμων και της Ελλάδας είναι πράγματι επιβλητική αλλά μήπως, κιόλας, στιγμές στιγμές, οδηγεί στην αλαζονεία και ενοχλεί; (Δεν αναφέρομαι στην Καθολική Εκκλησία που, προφανώς, πολύ θα ήθελε να μονοπωλεί αυτή τους ιερούς χώρους ή πάντως να έχει την πρωτοκαθεδρία, και με την οποία υπάρχει μια μόνιμη προστριβή – για να μην πω κοκορομαχία). Οι προσκυνητές, θρησκόληπτοι αλλά όχι αναγκαστικά και θρησκευόμενοι, μέσα στην αλληλοτροφοδοτούμενη άγνοια και αδιαφορία τους για παν μη θρησκευτικό, ταξιδεύουν στον κόσμο της Αγίας Γραφής, επιζητώντας την όποια συγκεκριμενοποίησή του, το χειροπιαστό. Και προφανώς βρίσκουν αυτό για το οποίο ήρθαν. Αντιθέτως, εγώ όχι απλώς αποδέχομαι την απροσδιοριστία, αλλά τρέφομαι από την περιρρέουσα ατμόσφαιρα, από τους βαθμούς αβεβαιότητας –άρα ελευθερίας και φαντασίας– που αυτή μου προσφέρει. Και παράλληλα, με συναρπάζει το παρόν, συμπεριλαμβανομένου και του κοινωνικο-πολιτισμικού φαινομένου του σύγχρονου προσκυνηματος. «Γυροφέρνω και περιεργάζομαι τη μαύρη τρύπα της θρησκευτικής πίστωσης», σκεφτόμουν καθώς έβλεπα δεκάδες χριστιανούς ποικίλων δογμάτων να βαπτίζονται φορώντας τις πάλλευκες πουκαμισές τους στα καταπράσινα νερά του (γεμάτου ακόμη) Ιορδάνη. Οι ευκάλυπτοι από την αντιπέρα όχθη (είδος που μας ήρθε από την Αυστραλία), αλλά και τα καφενεία και τουριστικά μαγαζιά, μου υπενθύμιζαν ότι ακόμα και αν, η κατά διαβολική σύμπτωση επιλεγμένη (με στρατιωτικά κριτήρια) από τις ισραηλινές αρχές τοποθεσία αντιστοιχεί στο μέρος που βαπτίστηκε ο Χριστός, το μέρος έχει αναμφίβολα αλλάξει.

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΕΣ ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ της Έλλης Δρούλια-Μητράκου

Το αίτημα της ΓΣΣΕ φέτος, ήταν η εβδομάδα των 35 ωρών εργασίας χωρίς μείωση αποδοχών. Δηλαδή μία ώρα λιγότερης εργασίας την ημέρα. Πριν από 20 χρόνια περίπου οι μαθητές είχαν σχολείο και το Σάββατο και οι εργαζόμενοι δουλειά. Λίγο άνθρωποι πήγαιναν διακοπές. Και γίνεται τούτος ο λόγος μόνο και μόνο για να καταδειχθεί η ταχύτητα με την οποία αλλάζουν τα πράγματα σήμερα στην εποχή μας. Άρα τα όσα διαβάζουμε στο βιβλίο επιστημονικής φαντασίας του Robert Silverberg, *Αρμενίζοντας για το Βυζάντιο*, Αθήνα, Alien, 1994, σ. 103, δεν θα πρέπει να μας κάνουν εντύπωση. Όσα διαδραματίζονται στην ιστορία είναι γεγονότα που μοιάζουν φυσικά επακόλουθα της εξέλιξης του δικού μας τρόπου ζωής. Πρωταγωνιστής είναι ο Τσαρλς Φίλιπς, άνθρωπος του 20ού αιώνα. Βρίσκεται στον 50ό αιώνα χωρίς να γνωρίζει πώς βρέθηκε εκεί, όπου η γεωφυσική μορφή της γης έχει αλλοιωθεί (η Αφρική έχει συρρικνωθεί και η Αυστραλία δεν υφίσταται καν), όπου οι άν-

θρωποι είναι μόνο 4.500 ενώ στην εποχή του ζούσαν 4,5 δισεκατομμύρια, όπου το παρόν βιώνεται μόνο σε 5 διαφορετικές πόλεις που κάθε φορά ανασυστήνονται από διάφορες εποχές του παρελθόντος και το μέλλον είναι 5 άλλες πόλεις που θα πάρουν τη θέση τους. Οι άνθρωποι, οι πολίτες, δεν εργάζονται. Διοχετεύουν τον ατέλειωτο χρόνο τους προς μια κατεύθυνση. Οι δραστηριότητές τους στρέφονται προς τη διασκέδαση και το ταξίδι. Ένα ταξίδι περιπλάνηση χωρίς τέλος καθώς ο χρόνος των πολιτών δεν σώνεται. Τον έχουν νικήσει, δεν αρρωσταίνουν, δεν γερνούν, δεν πεθαίνουν. Η ζωή τους είναι μια αέναη ασφαλής εξερεύνηση σε τρόπους διαβίωσης ανθρώπων προηγουμένων εποχών. Αναβιώνουν το παρελθόν μέσω της τεχνολογίας. Ζουν το παρόν, μμούμενοι εμπειρίες προγόνων τους, βασιζόμενοι σε προγενέστερες εκδοχές ζωής. Οι πολίτες δεν έχουν ένα δικό τους κόσμο και τρόπο ζωής αλλά αναζητούν αυθεντικές εμπειρίες από άλλους τόπους και χρόνους. Κάθε φορά υπάρχουν 5 πόλεις από διάφορες εποχές και χώρους, τη χρονιά που συναντάμε τον Τσαρλς Φίλιπς οι πόλεις που έχουν κατασκευαστεί είναι το Τσανγκ-αν, η Άσγκαρντ, το Νέο Σικάγο, το Τιμπουκτού και η Αλεξάνδρεια. Ανεξαιρέτως όλες οι πόλεις όλων των εποχών και πολιτισμών θεωρούνται πρωτόγονες και προσφέρουν αρχέγονες εικόνες. Χλιδή και φτώχεια βρίσκονται στον ίδιο παρονομαστή. Η τεχνολογία εφαρμοσμένη στην ανασύνθεση των πόλεων είναι θαυμαστή. Απαραίτητοι για να στηθούν οι πόλεις είναι οι *πρόσκαιροι* που δεν είναι ούτε μηχανές αλλά ούτε και ανθρώπινα πλάσματα. Είναι τεχνητά κατασκευάσματα προηγμένης τεχνολογίας που παίζουν όλους τους ρόλους στις πόλεις. Για τον ήρωα το ταξίδι δεν είναι διασκέδαση αλλά ένα ταξίδι αναζήτησης, προσδιορισμού του. Προσπαθεί να συλλέξει όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες για να κατανοήσει τον κόσμο που βρέθηκε. Να δικαιολογήσει την εκεί παρουσία του και να καταλάβει τι αναμένεται από αυτόν. Στη διάρκεια των περιπλανήσεών του βγάζει σιγά σιγά τα συμπεράσματά του.

«Είναι διασκεδαστικό να επαναφέρετε στην ύπαρξη πόλεις ανασύροντάς τες μέσ' απ' το χρόνο, αλλά σας λείπει κατά κάποιο τρόπο η αυθεντικότητα, έτσι; Για λόγους που αγνώω, αδυνατείτε να αναδημιουργήσετε και τους κατοίκους τους. Δεν θα ήταν αρκετό να ξεριζώνετε μερικά εκατομμύρια προϊστορικούς ανθρώπους απ' την Αίγυπτο, την Ελλάδα ή την Ινδία και να τους ρίχνετε εδώ, σ' αυτή την εποχή, γιατί, ίσως, δεν θα ξέρατε τι να τους κάνετε κάποια στιγμή που θα τους βαριόσασαν. Έτσι αναγκαστήκατε να δημιουργήσετε τους πρόσκαιρους για να κρατηθούν οι αρχαίες πόλεις σας. Τώρα όμως έχετε εμένα. Εγώ είμαι πιο πραγματικός από έναν πρόσκαιρο. Αποτελώ κάτι το υπέροχο νέο για σας, και η νεωτερικότητα είναι ό,τι λαχταράτε περισσότερο εσύ και οι φίλοι σου: ίσως το μόνο πράγμα για το οποίο, στ' αλήθεια, διψάτε». σ. 53
Ο Τσαρλς Φίλιπς είναι ένας *επισκέπτης* που ερωτεύεται μια *βραχύβια*. Την αληθινή του υπόσταση τον βοηθά να συνειδητοποιήσει ένας άλλος επισκέπτης μεταγενέστερης εποχής από τη δική του.

«– Τι νόμιζες, ότι μεταφέρθηκες σωματικά από την εποχή σου; είπε ο μικρόσωμος άντρας. Α, όχι, όχι, δεν μπορούν να κάνουν τέτοια πράγματα. Δεν είμαστε πραγματικοί χρονοταξιδιώτες: ούτε εσύ, ούτε εγώ, ούτε κανένας από τους επισκέπτες... είμαστε ιδιοφυείς κατασκευές, παραγεμισμένες κατά τρόπο θαυμαστό με σκέψεις, αντιλήψεις, ακόμα και γεγονότα των εποχών μας. Είμαστε το τελειότερο επίτευγμά τους, ξέρεις. Πολύ πιο πολύπλοκοι και απ' τις πόλεις τους... εμείς είμαστε αυτόνομοι. Κινούμαστε αυτοβούλως. Σκεφτόμαστε, μιλάμε, μπορούμε απ' ότι φαίνεται, ακόμα και να ερωτευτούμε. Όμως δεν μεγαλώνουμε.